

İNDİRİMLİ KURUMLAR VERGİSİ ORANININ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME FAALİYETLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ İÇİN PANEL REGRESYON ANALİZİ

İdris Sarısoy¹ Mustafa Kemal Beşer²

Özet

Bu çalışmanın amacı, KOBİ'lere uygulanan kurumlar vergisi indirimlerinin KOBİ'lerin faaliyetleri üzerindeki etkisinin ortaya konmasıdır. Bu amaçla 8 OECD ülkesinin 1981–2007 dönemli verileri ele alınmıştır. Nedensellik ve panel ortak bütünleme analizi sonuçları KOBİ'lere sağlanan kurumlar vergisi teşviklerinin ilgili ülkelerde KOBİ sayısını ve KOBİ'lerde emek yerine sermaye yoğunluğunu arttırdığı göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ Vergi Teşviki, Panel Regresyon

THE EFFECT OF LOW CORPORATION TAX INCENTIVES ON THE SME ACTIVITIES: PANEL REGRESSION ANALYSIS FOR SELECTED OECD COUNTRIES

Abstract

Main aim of this study is to carry out the effect of corporation tax incentive applications on the activities of SMEs. In this respect, 1981-2007 data for eight OECD countries are considered. According to the causality and panel cointegration analysis results, increase in quantity of SMEs and also increase in capital instead of labor are observed with the increase in tax incentives provided for SMEs.

Keywords: Tax Incentive for SMEs, Panel Regression

GİRİŞ

Ülke ekonomisine yaptıkları katkılar nedeniyle, çoğu ülkede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) için çeşitli ayrıcalıklar uygulanmaktadır. *Teşvik* olarak ifade edebileceğimiz bu ayrıcalıkların niteliği ve niceliği ülkeler arasında, aynı ülkede de sektörler ve bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Ancak bütün bu farklı uygulamaların tek hedefi vardır: KOBİ'leri daha güçlü yaparak, onların ekonomiye yapacakları katkıların artırılması sağlanır.

Uygulanan teşvikler genellikle KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu, vergi, kredi, dış ticaret, pazar, istihdam, eğitim, uzman ve teknoloji vb alanlarda olmaktadır. Bunlardan bazıları KOBİ'lerin ekonomik faaliyetlerinin (daha nitelikli emek, ucuz teknoloji, uluslar arası

¹ Yrd. Doç. Dr., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, sarisoy@karaelmas.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat Bölümü, mkbesser@ogu.edu.tr

pazarlara giriş kolaylığı vb.), bazıları da (vergi, kredi) finansman yapılarının güçlenmesine yardımcı olur. Uygulamada bunların hepsinden veya bir kısmından belli bir süre için veya süresiz olarak yararlanıldığı görülmektedir. Teşviklerin süresi ve kapsamı konusundaki kararlar büyük ölçüde hükümetlerin politikalarına bağlıdır. Ancak bu süreçte KOBİ'ler tarafından (özellikle de KOBİ Meslek Odaları vb. kurumların) hükümet üzerinde oluşturulacak baskıların kararın şekillenmesinde önemli rolü vardır.

KOBİ'lerin finansman yapılarını güçlendirmek amacıyla uygulanan vergi teşvikleri, uygulanan vergi türleri ve yöntemi itibariyle farklılık arz eder. Ancak vergi türü itibariyle bu işletmelerin doğrudan ödedikleri kurumlar vergisi bu türün en yaygın olanıdır. Özellikle normal kurumlar vergisi oranı yüksek olan ülkelerde (Japonya: %39,5 ve ABD: %39,1) KOBİ'ler için daha düşük oran veya çeşitli muafiyet-istisnaların olduğu bir uygulama bu işletmeler için son derece önemli ve yararlı olabilir. Bununla birlikte normal kurumlar vergisi oranı düşük olan ülkeler (İrlanda: %12,5 ve İzlanda: %15) için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

KOBİ'lerin finansal yapısını güçlendiren vergi teşvikleri dolaylı olarak onların ekonomik yapılarını, dolayısıyla ekonomiye yapacakları katkıları da etkileyebilir. Bu sebeple bir ülkede KOBİ'ler için uygulanan vergi teşviki bu işletmelerin istihdamını, üretimini, ihracatını ve yatırımlarını artırabilir. Ayrıca vergi teşvikleri, yeni işletmelerin kurulmasını da olumlu etkileyebilir. Ancak tüm bunların olabilmesi için KOBİ ekonomik faaliyetlerinin vergi oranlarındaki değişmeye karşı duyarlı, diğer bir ifadeyle verginin bu işletmeler için önemli bir mali yük oluşturması gerekir.

Bu çalışmanın amacı, kurumlar vergisinin KOBİ'ler için önemli bir mali yük olduğu ve vergi oranında bu işletmeler lehine yapılacak indirimlerin onların ekonomik faaliyetlerini olumlu etkileyeceği düşünülerek, KOBİ'ler için indirimli kurumlar vergisi oranı uygulan ve 1981–2007 yılları arası sekiz OECD ülkesi için kurumlar vergisi teşvikinin KOBİ'lerin ekonomik faaliyetleri üzerindeki etkisini gözlemleyebilmektir. Bu çalışma, yazarların daha önce sadece ilgili ülkelerdeki mevcut durumunu tanımlayıcı nitelikte ortaya koyan Sarısoy, 2006; Sarısoy ve Beşer, 2007; Beşer ve Sarısoy, 2007; Sarısoy ve Sarısoy, 2008 ve Sarısoy, 2010 çalışmalarının devamı niteliğinde olup, Belçika, Kanada, Hollanda, Fransa, İngiltere, İspanya, Japonya ve ABD'de KOBİ'ler için 1981 yılından bu yana uygulanan indirilmiş kurumlar vergisi oranının bu işletmelerin faaliyetleri (istihdam, üretim vb.) üzerindeki etkilerinin ampirik olarak panel regresyon yöntemi ile ortaya çıkartmaktır. Bu alanda yapılmış ampirik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan çalışmalardan birisi olan Sarısoy, 2007 çalışmasında KOBİ'lere uygulanan çeşitli vergiler, toplam sermaye yatırımları, KOBİ sabit sermaye yatırımları, özel sektör kapasite kullanım oranı, istihdam, KOBİ'lerin ithalat ve ihracat değişkenleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu alandaki çalışmalarda karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi yeterli gözlem sayısının bulunamamasıdır. Sarısoy, 2007'de bu sorunu gidermek için bootstrap vektör otoregresif modellerden yararlanmıştır. Ele alınan bu çalışmada ise, indirilmiş normal kurumlar vergisi oranı ile KOBİ'lere

uygulanan kurumlar vergisi oranı arasındaki fark “kurumlar vergisi teşviki” olarak ele alınmaktadır.

Çalışmanın devamı 4 bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi KOBİ'lere neden vergi teşviki uygulanması gerektiği, ikincisi analize dâhil edilen ülkelerde KOBİ'lerin genel ekonomiye olan katkıları, üçüncüsü ekonometrik analiz ve son bölüm de analiz neticesinde elde edilen sonuçların değerlendirilmesiyle ilgilidir.

1. KOBİ'lere Yönelik Vergi Teşviklerinin Gerekçesi

KOBİ'lerin ekonomiye yaptıkları katkıları artırmak ve onların yapılarını güçlendirmek için uygulanan teşviklerden biri olan vergi teşvikleri, genel olarak indirimli vergi oranı, belli bir süre için veya süresiz olarak belli vergilerde veya KOBİ'lerin muhatap olduğu tüm vergilerden muafiyet ve istisnalardan³ oluşmaktadır. Bundan da anlaşılacağı gibi, KOBİ'lere yönelik vergi teşvikinin temel nedeni bu işletmeleri güçlendirerek ekonomiye yapacakları katkıları artırmaktır. Ancak bazı araştırmacılar da vergi teşviklerinin her zaman beklenen sonucu vermeyeceği, beklenenin aksine bu işletmelerin güçlenerek ekonomiye olan katkılarının artmayacağını düşünmektedirler. Bu sebeple KOBİ'ler için vergi teşviki uygulamak, doğru bir ekonomi politikası değildir⁴. Netice olarak, KOBİ'lere yönelik vergi teşvikiyle ilgili – lehte ve aleyhte olmak üzere – ikili bir ayrım söz konusudur.

Buna göre, KOBİ'ler için vergi teşvik politikası uygulamasının doğru ve gerekli olduğunu savunanlara göre bu uygulamayla KOBİ'lerin elde edeceği kazanımlar şunlardır (Freedman, 2003, s.14–15):

- Ekonomik krizlerden küçük ölçekli işletmeler daha çok olumsuz etkilenmektedir. Oysa büyük ölçekli işletmeler oluşturacakları tekel yapılarla ekonomik krizden etkilenmezler.
- İşletmelerin küçük olmasından kaynaklanan yönetim ve benzeri mali yükler vergilerle telafi edilebilir.
- Zararlar KOBİ'leri diğer işletmelere göre daha çok etkilemektedir. Çünkü kârlar üzerinden alınan vergiler kâr elde edildiğinde hemen ödenirken, zarar oluşması durumunda bunun mahsubu⁵ için işletme kâr edene kadar beklemek zorundadır. Ayrıca yeni kurulan işletmelerin uzun dönemde kâr elde ettikleri düşünüldüğünde onlar için vergi teşviklerinin önemi daha da büyüktür.
- KOBİ'lerin ekonomiye yaptıkları önemli katkılarının karşılığı olarak desteklenmesi gerekir.

³ Vergi teşvikleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: İdris Sarısoy, 2008.

⁴ KOBİ'lere yönelik vergi teşvikleri lehinde ve aleyhindeki görüşlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: OECD, 2009, s.84–111

⁵ Ancak zararın gelecek yıllardaki kardan mahsubu tüm ülkelerde kabul edilen bir uygulama değildir. Ayrıca zarar mahsubuna imkân veren uygulamalarda da bazı ülkelerde süre sınırı vardır. Eğer belirtilen süre bitiminde hala mahsup edilecek zarar varsa bunun indirimi mümkün değildir.

Diğer taraftan küçük ölçekli işletmelere vergisel ayrıcalıklar uygulanması birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olduğu görüşünü benimseyenlerin KOBİ'ler için vergi teşviki uygulamasına getirdikleri eleştiriler de şunlardır (Freedman, 2003, s.15–16):

- Politikacılar büyüyen ve istihdama katkı yapan işletmeler arasında herhangi bir ayırım yapmaksızın vergisel teşviklerden tüm küçük ölçekli işletmelerin yararlanmasını sağlarlar. İşletmeler de bu ayrıcalıklardan yararlanmak için ölçek yapılarında değişikliğe giderler. Bu işletmeler ödemesi gereken vergiden daha azını ödeyecekleri için vergi gelirlerinde kayıplar ortaya çıkar.
- Vergi indirim ve muafiyetleri küçük ölçekli işletmelerin tarafsızlık yapısını (organizasyon yapısını, harcama şekillerindeki ticari kararlarını, zamanlama ve değişim yöntemi vb.) etkileyebilir. Teşvikler belli küçüklükteki işletmelere verilmesi, işletmelerin küçülmesine neden olur. Bu da iktisadi büyümeyi engeller. Küçük ölçekteki işletmelere verilen çok sayıdaki teşvikin karmaşıklığı nedeniyle, işletmelerin basit ve doğal sistem ile vergilendirilmesinin daha önemli olduğu konusunda da görüş birliği yoktur.
- Vergi teşvikleri yoluyla küçük ölçekli işletmelere verilen kaynaklar etkin kullanılamazsa, bu durum ekonomide kaynak dağılımında etkinsizliğe yol açar.
- Ayrıca KOBİ'lere yönelik vergi teşviki sayesinde bu işletmelerin ekonomiye olan katkılarının arttığını gösteren çok önemli bir kanıt yoktur (OCED, 2009, s.94).

KOBİ'ler için uygulanan vergi teşvikleri her ne kadar çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olsa da, bazı ülkeler söz konusu sakıncaları bir kenara bırakmak suretiyle bu işletmelere çeşitli vergisel ayrıcalıklar sunmaktadır. Bunun gerekçesi ülkede KOBİ'lerin ekonomiye yaptıkları önemli katkılara karşın yüklendikleri ağır mali yüklerin hafifletilmesidir. Aksi halde bu işletmelerin zayıflaması ekonomiye daha büyük zarar verebilir (Sarısoy, 2008, s.96).

2. KOBİ'lerin Genel Ekonomiye Katkıları

KOBİ'ler ekonominin her alanında vardır. Ancak KOBİ'lerin her alanda ekonomiye yaptıkları katkı aynı değildir. Bazı alanlardaki katkıları ekonominin çok önemli bir kısmını oluştururken bazı alanlardaki katkıları düşüktür.

Çalışmada incelediğimiz sekiz OECD ülkesinde KOBİ'lerin toplam işletme, istihdam, üretilen katma değer, yeni ürün geliştirme ve ihracat içindeki payları Tablo 1'de gösterilmiştir. Buna göre incelenen tüm ülkelerde işletmelerin çok önemli bir bölümünü KOBİ'lerden oluşmaktadır. KOBİ'ler, özellikle mikro (çalışan sayısı 1–9 arası olan) ve küçük (çalışan sayısı 10–49 arası olan) ölçekli işletmeler olup, bunlar emek yoğun üretim yaptıklarından toplam istihdama da önemli katkılar yapmaktadırlar. İncelenen sekiz ülke içinde KOBİ'lerin istihdama katkıları, toplam işletme içindeki payları aynı olan ülkeler arasında, İspanya en yüksek orana sahiptir. Buna karşılık sekiz ülke

arasında KOBİ'lerin toplam istihdama katkısının en düşük olduğu ülke de İngiltere'dir. KOBİ'lerin ülkede üretilen toplam katma değer içinde de önemli ağırlıkları oldukları görülmektedir. Bu alanda da yine en yüksek ülke İspanya, en düşük ülke ise İngiltere'dir. Yeni ürün geliştirme konusunda, incelenen ülkeler arasında, KOBİ'ler Belçika'da en yüksek, İspanya'da ise en düşük paya sahiptir. Son olarak KOBİ'lerin toplam ihracatta yaptıkları katkı bakımından en yüksek ülke Belçika, en düşük ülke de Fransa'dır.

Tablo 1: KOBİ'lerin Genel Ekonomi İçindeki Payı – 2007 (%)

Ülkeler	Toplam İşletmeler İçindeki Payı	İstihdam	Katma Değer	Ürün Geliştirme	İhracat ⁶
ABD ⁷	98,9	57,9	B.Y.	B.Y.	B.Y.
Belçika	99,9	66,3	58,1	23,0**	23,8
Fransa	99,8	60,5	56,0	14,8**	11,1
Hollanda	99,7	68,3	64,2	16,5**	19,6
İngiltere	99,6	54,1	51,0	22,0	17,6
İspanya	99,9	77,6	68,0	13,5**	15,4
Japonya ⁸	98,2	66,0	49,3	14,0*	B.Y.
Kanada ⁹	99,8	64,4	B.Y.	44,4*	B.Y.

B.Y.: Bilgi yok.

Kaynak: OECD, 2010, s.53, 55, 63, 77, 85, 97, 105, 107 ve OECD, 2005, s.42

KOBİ'lerin ekonomiye yaptıkları diğer katkıların başında büyük işletmeler için temel ve ara mamul üretimi yoluyla yaptıkları katkılardır. Bu sayede bir taraftan KOBİ'lerin faaliyet alanları genişlerken, diğer taraftan da büyük işletmeler üretimde ihtiyaç duydukları temel ve yarı mamul malları daha uygun maliyet koşullarında elde ederler. Ayrıca toplam yatırım, millî gelir, vergiler gibi alanlarda da KOBİ'lerin önemli katkılarının olduğu aşikârdır. Ancak bunlara ilişkin verilerin olmayışı, KOBİ'lerin bu alanlardaki katkılarının tam olarak görülmesine imkân vermemektedir.

3. Veri ve Ekonometrik Metodoloji

Çalışmada üç farklı sektör verileri ve buna ilave olarak ülkelere ait bazı ekonomik göstergeler kullanılmıştır. Özel sektör verilerinden ilki tüm özel sektör içinde tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektörlerinin dışlandığı özel sektör grubudur. Diğer özel sektör ise herhangi bir dışlanma yapılmamış “Özel Sektör Toplam” olarak tanımlanan sektördür. KOBİ'ler özel sektör içinde yer aldıkları için, iki farklı özel sektör verisi ile ilgilenilmiştir. Çalışmanın konusu olan KOBİ ile ilgili veriler özel sektör içinde yer almakla birlikte, KOBİ'lere uygulanan kurumlar vergisi teşvikinin

⁶ Veriler 2003 yılına aittir. OECD raporunda KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payı Amerika için %30, Japonya için yaklaşık %50 olarak belirtilmiştir. OECD, 2005, s.42.

⁷ Toplam işletme oranı 2005, istihdam oranları ise 2004 yılı verileridir.

** 2004–06'ya, * ise 2002–04 yıllarına ait verilerdir.

⁸ Toplam işletme ve istihdam oranları sanayi sektörü içindir.

⁹ Veriler 2008 yılına aittir.

genel değişkenlere ve Kamu sektörü ile ilgili bazı değişkenlere etkilerinin nasıl olduğunun ortaya çıkartılabilmesi için tüm sektörlerden çeşitli değişkenlere yer verilmiştir. Bu sebeple, ülkeler için tüm sektörlerin toplamı “*genel*” ve “*kamu sektörü*” ile ilgili değişkenler de analize dâhil edilmiştir.

Değişkenler 8 ülke için 1981–2007 arası yıllık verilerden oluşmaktadır. Analizde ele alınan ülkeler sırasıyla Belçika, Kanada, Fransa, Japonya, Hollanda, İspanya, İngiltere ve A.B.D.’dir. Bu ülkeler, KOBİ’lerle ilgili ele alınan değişkenler veri temin edilebilmiş ve KOBİ’lere normal kurumlar vergi oranından daha düşük vergi oranı uygulayan OECD ülkelerdir. Tüm değişkenlerin logaritması alınmıştır, böylelikle ilk farkı alınmış değişkenler ilgili değişken için büyüme oranlarını vermektedir. Ampirik kısım, 1981–2007 yılları için ülkelerin KOBİ’lere uyguladıkları kurumlar vergisi teşvik miktarları olarak hesaplanmış “*teşvik*” değişkeninin ele alınan sektörler için diğer değişkenler üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kurumlar vergisi teşvik değişkeni ülkeler için mevcut yıllarda uygulanan normal kurumlar vergisi oranı ile KOBİ’lere uygulanan kurumlar vergisi oranı arasındaki fark alınarak hesaplanmıştır. Bu fark, KOBİ’lere sağlanan kurumlar vergisi teşvik oranını vermektedir. Kurumlar vergisi teşvik miktarı ve toplam yatırım değişkenleri için herhangi bir sektör ayrımı olmadığı için ülke ekonomik göstergeleri kısmında ele alınmıştır. İstihdam değişkeni OECD veri tabanından sektörler bazında elde edilmiştir. İşsizlik verisi için bazı eksik veriler Uluslararası İşgücü Ofisi’nin Yıllık İşgücü İstatistikleri’nden tamamlanmış olarak OECD Ekonomik Göstergelerden alınmıştır. Bunun yanında işgücü verimliliği GSYİH’nin istihdama bölünmesinden elde edilmiştir. Çalışan sayısı OECD İşgücü İstatistiklerinden elde edilmiştir. Sektörel işgücü payları ise ilgili sektörlerdeki istihdamların toplam istihdam içindeki paylarıdır. İşgücü ücret oranı, toplam gelir içerisinde ücretlerin oranını vermektedir ve OECD Ulusal Hesaplarından alınmıştır. Vergi Teşviklerinden en fazla etkilenmesi beklenen değişkenler biri olan girişimci sayısıdır. AB’deki işletmelerin ortalama %86,1’i KOBİ olması¹⁰ dolayısıyla KOBİ’lerin toplam girişimcilik içinde oransal olarak yüksek olmasından hareketle girişimci sayısının büyük oranda KOBİ sayısının bir göstergesi olduğu varsayılmaktadır. Veriler OECD İşgücü İstatistiklerinden alınmıştır (Van Stel 2003). KOBİ’ler ile ilgili bir diğer değişken ise girişimci sayısının toplam işgücüne bölümü olarak hesaplanan KOBİ sahibi olma oranıdır. GSYİH’ye göre firma büyüklüğü değişkeni ise KOBİ’lerin GSYİH ortalama büyüklükleri olarak tanımlanmakta, bir diğer ifade ile KOBİ başına GSYİH değerini vermektedir. Analize konu olan bu değişkenler yukarıda bahsedilen üç farklı tanımlamaya sahip sektörler ve tüm ülkelerin ekonomileri (genel) bazında elde edilebildiği ölçüde uygulama içinde yer verilmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere, kurumlar vergisi teşvikinin KOBİ’ler ve bazı ekonomik göstergeler ile ilişkileri korelasyon katsayıları ile ortaya konulabilir. Teşvik değişkenindeki değişmelerin bu değişkenler üzerinde anlamlı değişmelere neden olup

¹⁰Detaylı bilgi için bakınız: European Commission Eurostat; Structural business statistics, Special SBS topics, Small and medium-sized enterprises (SMEs)

olmadığı nedensellik analizi ile ve bu değişkenler üzerindeki uzun dönemli etkileri ise ortak bütünleme ilişkilerinin belirlenmesi ile ortaya konabilir.

Tablo-2’de KOBİ’lere uygulanan kurumlar vergisi teşvik oranları ile farklı sektörler için elde edilmiş ekonomik göstergeler ve KOBİ’ler ile ilgili değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları ve ilgili t test istatistikleri sunulmuştur. Korelasyon katsayılarının genel olarak pozitif değerli, anlamlı ve yaklaşık 0,35–0,40 aralığında oldukları görülmektedir. Bu durum ilişkinin genel olarak pozitif yönlü olduğunu, fakat çok kuvvetli olmadığını göstermektedir.

Tablo 2: Vergi Teşvikleri Değişkeni ile Korelasyon Katsayıları ve Anlamlılık Testleri

	GENEL		KAMU		Özel sektör		Özel Sektör-(toplam)	
	korelasyon	t-ist	korelasyon	t-ist	korelasyon	t-ist	korelasyon	t-ist
Toplam yatırım	-0,170	-2,140**						
İstihdam	0,369	4,916*	0,454	6,364*	0,341	4,373*		
İşgücü ücret oranı	0,250	3,198*						
İşgücü Verimliliği	0,143	3,907*	0,171	2,174**	0,341	4,361*		
İşsizlik	0,301	1,243						
Sektörel İşgücü payı			0,124	1,559	-0,143	-1,743		
İstihdama göre firma büyüklüğü					0,359	4,629*	-0,175	-2,215**
GSYİH’ye göre firma büyüklüğü					0,301	3,798*	0,105	1,315
KOBİ sayısı					0,349	4,486*	0,388	5,257*
KOBİ sahibi olma oranı					0,155	1,887	0,125	1,568

Katsayının sıfıra eşitliği hipotezini “**” için %1 ve “***” için %5 kuyruk olasılıklarına göre reddedilmektedir.

İki değişken arasındaki doğrusal bağlantının kuvvetini gösteren korelasyon katsayıları aynı zamanda tek açıklayıcı değişkenli basit regresyon modellerinden de elde edilebilmektedir. Fakat regresyon analizinden faydalanılan gerek nedensellik testlerinin, gerekse de uzun dönem ilişkilerinin test edildiği ortak bütünleme analizlerinin yapılabilmesi değişkenlerde durağanlık koşullarının sağlanmasına bağlıdır. Aksi halde, durağan olmayan değişkenlerin kullanılması, sahte regresyon probleminden dolayı değişkenler arasında normalde ilişki olmamasına rağmen, ilişki olmadığı hipotezini redde götürmektedir (Granger ve Newbold, 1974). Bu sebeple t ve F testleri kullanılamamakta, dağılımlardaki rastlantısallık koşulu bozulmaktadır. İki rassal yürüyüş sürecinin regresyona tabi tutulması gerçekte anlamlı olmayan ilişkilerin anlamlı olarak ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu durum panel veri modellerinde de aynı şekilde karşılaşılmaktadır. Bir değişken d kere farkı alındıktan sonra durağanlaşıyorsa, o değişkenin d’inci mertebeden bütünlendiği ifade edilir. Bu durumun ortaya çıkarılmasında birim kök testleri kullanılır. Birim kök testleri aynı zamanda Panel ortak bütünleme analizi yapılmadan önce değişkenlerin aynı düzeyde bütünlenen olup olmadığına karar verilmesini sağlar.

Panel veri için uygulanan birim kök testlerinden bazıları Levin, Lin ve Chu (2002) (LLC), Im, Peseran ve Shin (2003) (IMPS), Dickey ve Fuller (Fisher-ADF) ve Phillips ve Perron (Fisher-PP) testleridir. LLC testi Denklem-1'de $\rho=0$ olacak şekilde genel bir birim kök süreci varsayar. Bir diğer ifade ile birim kökün varlığını ifade eden $\rho=0$ hipotezini test eder. Bu test tüm birimler (yatay kesitler) arasında ρ 'ları özdeş olarak varsayılır.

$$\Delta y_{it} = \rho y_{it-1} + \sum_{j=1}^p \beta_{ij} \Delta y_{it-j} + x_{it} \delta + \varepsilon_{it} \quad (\text{Denklem-1})$$

IPS testinde ise ρ 'lar yatay kesitler arasında farklılık gösterebilmektedir. Her bir yatay kesit için ayrı ayrı ele alınmış birim kök testlerinin panel veri için birleştirilmesinden oluşmaktadır. Fisher-ADF ve Fisher-PP testleri her bir ülke için yapılmış ADF (1979) ve PP (1988) birim kök testlerinden elde edilmiş kuyruk olasılıklarını birleştirebilen panel veri birim kök testleridir ve Fisher (1932) sonuçlarını kullanmaktadırlar. Bu fikir ilk olarak Maddala ve Wu (1999) ve Choi (2001) tarafından geliştirilmiştir. Analizde ele alınan tüm değişkenlerin birim kök test sonuçlarını gösteren Ek-1'de "*" ya da "***" ile işaretlenmemiş istatistikler birim kökün varlığına işaret eden sıfır hipotezinin reddedildiği istatistiklerdir. Bu duruma uyan değişkenler I(0) olarak ifade edilen durağan olan değişkenlerdir. Bu değişkenler ile oluşturulan regresyonlarda hata terimini dağılımı ile ilgili EKK varsayımlarının sağlandığı kabul edilebilmektedir. Analizde kullanılan tüm değişkenler için en fazla bir defa fark alınarak durağanlık koşulu sağlanmıştır. İlk farkı alınan değişkenler Ek-1 alt kısmında sunulmuştur. İlk farkı alınan tüm değişkenlerde kuvvetli olasılıklarla sıfır hipotezi reddedilmiştir. Dolayısıyla Ek-1 alt kısmında yer verilen değişkenler birinci mertebeden bütünlendirir.

Analizin temel amacı olarak kurumlar vergisi teşvikinin sektörler bazında belirlenmiş olan çeşitli değişkenler üzerinde etkisi araştırıldığı için durağanlaştırılmış değişkenlerin kurumlar vergisi teşviki değişkeninden teker teker vergi teşviklerinden ilgili değişkenlere doğru tek yönlü nedensellik analizleri yapılmış ve sonuçları Tablo-3'te sunulmuştur. "*" ile belirtilen istatistikler için "*kurumlar vergisi teşviki ilgili değişkenin nedeni değildir*" sıfır hipotezi reddedilmektedir. Buna ilave olarak nedensellik testlerinde kullanılan gecikme miktarları Akaike (AIC), Schwartz (SIC) ve Hannan-Quinn (HQ) bilgi kriterlerine göre tespit edilmiş gecikme uzunluklarıdır. Tablo-3 nedensellik test istatistiklerini vermektedir.

Tablo 3: Kurumlar Vergisi Teşviki Değişkeni ile Nedensellik Analizi İstatistikleri

	Genel		Kamu		Özel Sektör		Özel Sektör-(toplam)	
	F ist.	Wald	F ist.	Wald	F ist.	Wald	F ist.	Wald
Toplam Yatırım	1,7761	0,3555						
İstihdam	4,77506*	3,5281**	1,1548	0,52391	5,23851*	5,1552* *		
İşgücü Ücret Oranı	1,1391	4,4785**						
İşgücü Verimliliği	1,4343	4,8865**	2,6023*	5,9643**	7,23439*	11,0840 *		
İşsizlik	3,17388**	4,3381**						
Sektörel İşgücü Payı			2,2905	1,35271	0,2418	0,552917		
İstihdama Göre Firma Büyüklüğü					2,72577*	2,01952	4,62208*	11,502 *
GSYİH'ye Göre Firma Büyüklüğü					2,82784*	2,55614	3,10147*	8,9371 *
KOBİ Sayısı					2,25622**	3,10253	2,95199*	6,4532**
KOBİ Sahibi Olma Oranı					0,0431	0,05663	0,2124	2,57873

* %5 önem seviyesine göre anlamlı, ** %10 önem seviyesine göre anlamlı

Tablo-3'e odaklanıldığında, KOBİ'lere yönelik kurumlar vergisi teşviklerinin gerek ülke ekonomileri gerekse de ülkelerin özel sektör ekonomik göstergeleri üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu gözlemlenmektedir. Ülkelerin ekonomik göstergelerinde istihdam ve işsizlik değişkenleri üzerinde, özel sektör ile ilgili değişkenlerden istihdam, işgücü verimliliği, istihdama ve GSYİH'ya göre firma büyüklüğü ve KOBİ sayısında istatistiksel olarak anlamlı değişmelere neden olmaktadır. Özellikle toplam özel sektörü ilgilendiren değişkenlere odaklanılırsa, kurumlar vergisi teşviklerinin KOBİ sayısındaki değişkenlik üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Her iki nedensellik testleri bu durumu teyit etmektedir. Nedensellik testleri değişkenler arasındaki etkileşimin varlığını ortaya koymaktadır fakat etkinin yönü hakkında herhangi bir bilgi vermemektedir. Ortaya çıkan anlamlı etkilerin yönü hakkında Tablo-2'de elde edilen korelasyon katsayılarının işareti bilgi verebilir. Bunun yanında I(1) değişkenler arasında böyle bir bilginin elde edilebilmesi için ön koşul ortak bütünlenen olmalarıdır.

Ortak bütünleme testleri I(1) değişkenlerden oluşan regresyon modeli kalıntılarının I(0) olup olmadıklarını test eder. Bir regresyon birinci mertebeden bütünlenen değişkenlerden oluşan bir regresyon bile olsa kalıntılar I(0) ise bu değişkenlerin ortak bütünlenen oldukları anlamına gelir. Tam tersine eğer kalıntılar durağan değil ise ortak bütünlemeden söz edilemez. Bu yaklaşım ilk olarak Engle-Granger (1987) tarafından ortaya çıkarılmış, Pedroni (1995, 1997, 1999, 2004) ve Kao (1999) tarafından panel verilere uyarlanmıştır. Panel ortak bütünleme ve panel birim kök testleri genel olarak Dickey ve Fuller test mantığı çerçevesinde geliştirilmiş testlerdir. Literatürde en çok kullanılan panel ortak bütünleme testlerinden olan Pedroni testi yatay-kesitler arasında heterojen yığılım değerleri ve trend katsayıları varsayar. Bir diğer ifade ile ortak bütünleme vektöründeki heterojenliği dikkate almaktadır.

$$Y_{it} = \alpha_i + \delta_i t + \beta_{1i} X_{1i,t} + \beta_{2i} X_{2i,t} + \dots + \beta_{Mi} X_{Mi,t} + e_{i,t} \quad (\text{Denklem-2})$$

Denklem-2’de $t=1,2,\dots,T$; $i=1,2,\dots,N$; $m=1,2,\dots,M$ için ve X ve Y değişkenlerinin birinci mertebeden bütünlenen oldukları varsayımı altında alternatif hipotezde ortak bütünlemenin yokluğu test edilecek, ortak bütünlemenin olmadığını ima eden sıfır hipotezi altında kalıntıların birinci mertebeden bütünlenen oldukları varsayılacaktır. Bu testler aşağıdaki regresyonlar yardımıyla yapılmaktadır.

$$e_{i,t} = \rho_i e_{i,t-1} + \sum_{j=1}^p \varphi_{ij} \Delta e_{i,t-j} + u_{it}$$

Bu regresyonlar her bir yatay kesit (ülke) için oluşturulmaktadır. Pedroni iki ayrı durum için yedi tane test istatistiği önermektedir. Birinci durum için dört tane her bir yatay kesit için $(\rho_i = \rho) < 1$ alternatif hipotezin test edildiği homojen grup-içi (within) istatistikleri, diğer üçü ise yine her bir ülke için $\rho_i < 1$ alternatif hipotezin test edildiği heterojen gruplar arası (between) ya da grup ortalama ortak bütünleme istatistikleridir. Tablo-4 panel ortak bütünleme test istatistiklerini vermektedir. Tablo-4’te sunulan test istatistiklerin ilk yedisi Pedroni ortak bütünleme test istatistiğidir.

Kao (1999)’da da Pedroni testi ile aynı yöntem izlenmektedir. Farklılaştığı nokta, açıklayıcı değişkenlerde yatay kesitler için farklı yığılımlar belirlemektedir. α_i ’nin heterojen ve β_i ’lerin yatay kesitler arasında homojen oldukları durum ele alınmaktadır. Bunun yanında trend katsayısını da sıfır varsayarak bir ADF istatistiği hesaplanmaktadır.

Tablo 4: KOBİ Faaliyetlerine ait Değişkenlerin Kurumlar Vergisi Teşviki ile Ortak Bütünleme Test İstatistikleri

	İstihdama göre Firma Büyüklüğü	GSYİH’ya göre Firma Büyüklüğü	KOBİ Sayısı	KOBİ Sahibi Olma Oranı
Panel v-ist.	-0,5855	-1,4387	-1,2286	-1,3250
Panel rho-ist.	2,1604**	2,7429*	2,4563**	1,1082
Panel PP-ist.	-0,4388	2,5216**	0,7754	-0,7704
Panel ADF-ist.	2,0629**	5,2827*	6,7273*	-1,1872
Group rho-ist.	3,42167*	3,5490*	3,1848*	3,4754*
Group PP-ist.	1,3959	1,9376**	0,4011	2,1897**
Group ADF-ist.	6,59320*	7,2942*	8,8544*	7,6382*
Kao-t ist	-0,9967	0,5958	-0,5455	-3,0477
İz Testi (Ort.Büt. Yok)	33,69*	52,35*	46,25*	39,46*
İz Testi(en çok 1 Ort.Büt.)	15,6700	6,316	6,23	17,92
Max eigen(Ort.Büt. Yok)	31,86*	56,50*	48,83*	36,26*
Max eigen(en çok 1 O.B.)	15,67	6,316	6,230	17,92

Sıfır hipotezi “**” için %1 ve “***” için %5 kuyruk olasılıklarına göre reddedilmektedir.

Tablo-4 istihdama göre ortalama firma büyüklüğü, GSYİH’den aldıkları paya göre firma büyüklükleri, KOBİ sayısı ve KOBİ sahibi olma oranı değişkenlerinin KOBİ’lere uygulanan kurumlar vergisi teşvik miktarı ile ortak bütünleme istatistiklerini sunmaktadır. Bu değişkenler KOBİ’lerle ilgili faaliyetleri gösteren değişkenlerdir ve

kurumlar vergisi teşviki ile ortak bütünlenen oldukları tespit edilmiştir. %1 ve %5 güven düzeylerinde gerek Pedroni grup içi ve gruplararası ortak bütünleme istatistiklerine gerekse Fisher (Johansen) testine göre ortak bütünlemenin yokluğu sıfır hipotezi reddedilmektedir. Bu durum, Tablo-3'teki değişkenlerin bağımlı, vergi teşviki değişkeninin de açıklayıcı değişken olarak kullanıldığı regresyonlardan elde edilen kalıntıların durağan olduklarını ve böylelikle t ve F testlerinin kullanılabilceğini göstermektedir. KOBİ sahibi olma oranı ile vergi teşvikleri ortak bütünlenen değildir. Bir diğer ifadeyle, uzun dönemli etkileşim içersinde değildir. Bu ilişkisizlik durumunu gerek Tablo-3'te verilen nedensellik testleri, gerekse de Tablo-2'de verilen korelasyon katsayılarının anlamlılık testleri teyit etmektedir.

Tablo 5: Ortak Bütünleme Eşitliği Tahminleri

	İstihdama göre Firma Büyüklüğü	GSYİH'ya göre Firma Büyüklüğü	KOBİ Sayısı
Kurumlar Vergisi Teşviki			
Sabit terim	-0,0072**	-0,0041	0,05103**
	0,22144*	0,3358	7,6876*
Sabit Etki Testleri			
Yatay Kesit F	103,378*	185,091*	4517,37*
Yatay Kesit Ki-Kare	304,79*	386,35*	877,420*
Periyot F	4,0654*	19,979*	12,773*
Periyot Ki-Kare	97,997*	261,19*	206,718*
Ülkeler Bazında Sabit Etkiler			
Belçika	-0,01258	0,00274	-1,54820
Kanada	-0,01024	-0,00884	-0,32519
Fransa	0,01043	0,01533	-0,09568
Japonya	0,03720	0,02385	0,94395
Hollanda	-0,01565	-0,02062	-0,98518
İspanya	-0,03175	-0,03833	0,06504
İngiltere	0,00102	-0,00028	0,20840
A.B.D.	0,02160	0,02616	1,73686

Sıfır hipotezi "*" için %1 ve "***" için %5 kuyruk olasılıklarına göre reddedilmektedir.

Tablo-4'te vergi teşvikleri ile ortak bütünlenen oldukları belirlenen değişkenler için uzun dönem denge katsayıları, ilgili panel regresyonlara ait sabit etki testleri ve ülkeler bazındaki sabit etkiler Tablo-5'te sunulmuştur. Hem ülkeler bazında hem de zaman bazında sabit etkiler testlerine göre her iki boyutta da sabit etki söz konusudur. Dolayısıyla regresyonlar hem periyot hem de yatay kesite göre sabit etkili model olarak oluşturulmuştur. Bu regresyonlardaki uzun dönem katsayıları vergi teşviklerinde %1'lik artışın ilgili değişkenlerde meydana getirdiği % değişim miktarını vermektedir. İstihdama göre firma büyüklüğü ve KOBİ sayısı değişkenleri için istatistiksel anlamlı t-testi sonuçları olmasına karşın, sadece KOBİ sayısı değişkeni için katsayı işareti iktisadi beklentilere uygun olarak pozitifdir. Bu sonuçlara göre analize konu olan ülkeler için kurumlar vergisinde KOBİ'lere yönelik yapılan %1'lik vergi indirimi (kurumlar vergisinde yapılan %1'lik teşvik artışı) KOBİ sayısını ortalama %0,05 arttırmaktadır. Vergi teşvikinin ortalama olarak %10 yapan bir ülke için KOBİ sayısında ortalama

olarak %0,5 artış olması beklenecektir. Bu durum kurumlar vergisi teşvikinin KOBİ sayısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

İktisadi beklentiye uygun ve istatistiksel olarak anlamlı katsayıya sahip olan üçüncü regresyonun ülkeler bazında sabit etkileri incelenecek olursa Belçik, Kanada, Fransa ve Hollanda'da KOBİ'lere yönelik vergi teşviklerinden bağımsız olarak KOBİ sayısının diğer ülkelere göre daha düşük seyrettiği (genel ortalamanın altında olduğu) ifade edilebilir. Bu istatistiklere göre bu sekiz ülke içinde en düşük KOBİ sayısı Belçika, en yüksek ise A.B.D.'ye aittir.

Bunun yanında kurumlar vergisi teşviki ile istihdama göre firma büyüklüğü değişkenleri arasındaki eğim katsayısının negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması, analize konu olan ülkeler için kurumlar vergisi teşvikinde yaşanan bir artışın istihdama göre firma büyüklüğünü azalttığını göstermektedir. Bu değişkenin KOBİ başına düşen ortalama çalışan sayısı ile ilgili olduğu düşünülürse, bu katsayının negatif çıkması, KOBİ sayısında artışa yol açtığı belirlenen kurumlar vergisi teşvikinin istihdamda nispi olarak daha az bir artışa yol açtığını göstermektedir. Bu durum, KOBİ'lere diğer ülkelere göre daha fazla kurumlar vergisi teşviki sağlayan ülkelerde KOBİ'leri sermaye yoğun bir üretime teşvik ettiği belirtilebilir.

Nedensellik analizleri ve korelasyon katsayıları birlikte değerlendirildiğinde KOBİ'lere yönelik vergi teşviklerinden ilgili değişkenlere doğru anlamlı nedenselliğin bulunması ve yine bu değişkenler arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı korelasyonun bulunması KOBİ'lere yönelik kurumlar vergisi teşviki uygulayan ülkelerin bu teşvik miktarlarını arttırmaları durumunda ele alınan değişkenlerde pozitif yönlü artışa yol açacağı şeklinde yorumlanmaktadır. Böylelikle Tablo-2, Tablo-3, ve Tablo-5 beraber değerlendirildiğinde hem korelasyon analizi hem nedensellik analizi hem de ortak bütünleme analizi KOBİ'lere yönelik vergi teşviklerinin belirli değişkenler üzerinde olumlu etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır.

KOBİ'lere yönelik kurumlar vergi teşvikleri ülke ekonomik göstergelerinden istihdamı, işgücü ücret oranını ve işgücü verimliliğini arttırmakta, bu durum işgücü ücret oranı dışında aynı zamanda kamu sektöründe de geçerli olmaktadır. Özel sektörle ilgili değişkenlere odaklanıldığında bulgular, yine aynı şekilde, vergi teşviklerinin istihdamı, işgücü verimliliğini, istihdama ve GSYİH'ye göre firma büyüklüğünü ve KOBİ sayısını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu değişkenlerin vergi teşvikleri ile hem pozitif korelasyonlu olması hem de vergi teşviklerinden bu değişkenlere nedensellik olması, bir diğer ifade ile hem korelasyon analizinde hem de nedensellik analizinde anlamlı sonuçlar bulunması, KOBİ'lere yönelik kurumlar vergisi teşviklerinin, özellikle özel sektör değişkenleri üzerindeki, beklenene uygun olan etkilerini daha açık olarak ortaya koymaktadır.

SONUÇ

KOBİ'lerin ekonomiye yaptıkları katkıları artırmak için çeşitli teşvik politikaları uygulanmaktadır. Bu politikalarının hedefi KOBİ'lerin ekonomik ve finansal yapılarının güçlendirilmesidir. Uygulanan teşviklerin kapsamı ve süresi ülkeler arasında, hatta aynı ülkede bölgeler ve sektörler arasından farklılık göstermektedir.

KOBİ'lerin finansal yapılarını güçlendirmek için uygulanan teşvik politikalarından biri de vergi teşvikleridir. Ancak KOBİ'lere uygulanacak vergi teşvikleriyle ilgili tam bir görüş birliği olduğu söylenemez. Bazı araştırmacılar, bu işletmeler tarafından ödenen vergilerin bir kısmının veya tamamının dahil olduğu vergi teşvik politikası KOBİ'lerin finansal yapılarının güçlenmesine son derece önemli katkılar yapacağı görüşündedirler. Ancak bu görüşün karşısında olanlar, vergi teşviklerinden yararlanmak için bazı işletmelerin ölçeklerini küçülterek, vergi kayıplarına yol açacağı ve kaynak dağılımında etkisizliğe neden olacağını savunmuşlardır. Uygulamada, bazı ülkelerin bu olumsuz düşüncüyü göz ardı ederek, KOBİ'ler için oldukça kapsamlı vergi teşviki uyguladığı görülmektedir.

Ülkelerdeki işletmelerin çok önemli bir bölümü KOBİ'lerden oluşmaktadır. Buna paralel olarak bu işletmelerin istihdama, üretime, ihracata vb. önemli katkıları vardır. Çalışmada incelenen 8 OECD ülkesinde KOBİ'ler katma değere ve istihdama İspanya'da, ihracata Japonya'da, yeni ürün geliştirmede de Kanada'da en çok katkıyı sağlamaktadırlar.

Çalışmada, KOBİ'ler için indirilmiş kurumlar vergisi oranı uygulayan ve ilgili yıllarda verisi olan OECD ülkelerinden Belçika, Kanada, Fransa, Japonya, Hollanda, İspanya, İngiltere ve A.B.D. ülkelerinde 1981–2007 dönemi için KOBİ'lere uygulanan kurumlar vergisi teşviklerinin belirli ekonomik göstergeler ve KOBİ'lere yönelik göstergeler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda dört farklı şekilde tanımlanmış sektör verilerine odaklanılmış ve vergi teşvikleri ile ilgili sektörlere ait değişkenler üzerinde korelasyon analizi, nedensellik analizi ve ortak bütünleme analizi yapılmıştır. Bu üç analizden de birbirlerinin sonuçlarını teyit eder nitelikte bulgular elde edilmiştir.

Elde edilen bulgular, KOBİ'lere yönelik kurumlar vergisi teşviki uygulamanın ele alınan ülkelerde en başta KOBİ sayısını arttırdığı ve KOBİ'leri emek yoğun üretim yerine sermaye yoğun üretime yönlendirdiğini göstermektedir. Ele alınan vergi teşviklerinin bunun yanında ülkedeki istihdamın, işgücü ücret oranının, işgücü verimliliğinin istihdama ve GSYİH'ye göre firma büyüklüğü üzerinde pozitif yönlü etkisinin olduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel ve ekonometrik metotlarla anlamlı olduğu ortaya konan bu etkileşimler kurumlar vergisi teşvikinin KOBİ yapılanmasında oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Ancak toplam yatırımlar ve işgücünün sektörel payı üzerinde herhangi bir anlamlı etki tespit edilememiştir.

Kaynakça

1. Choi, I. (2001) "Unit Root Tests for Panel Data," *Journal of International Money and Finance*, 20: 249–272.
2. European Commission Eurostat; Structural business statistics, Special SBS Topics, Small and Medium-sized Enterprises (SMEs), http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/special_sbs_topics/small_medium_sized_enterprises_SMEs, (Erişim: 18.12.2010).
3. FISHER, R. A. (1932) *Statistical Methods for Research Workers, 4th Edition*, Edinburgh: Oliver & Boyd.
4. FREEDMAN, J. (2003). "Small Business Taxation Policy Issues and the UK", *Taxing Small Business: Developing Good Tax Policies*, (Ed. Neil Warren), Conference Series 23, *Australian Tax Foundation*, 2003: 13–43, <http://www.competition-law.ox.ac.uk/tax/documents/SmallBusinessTaxation.pdf>, (Erişim: 17.10.2010)
5. GRANGER, C., and NEWBOLD, P., (1974) "Spurious Regressions in Econometrics", *Journal of Econometrics*, 2, 111-120.
6. IM, K. S., M. H. Pesaran, and Y. SHIN (2003) "Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels," *Journal of Econometrics*, 115, 53–74.
7. JOHANSEN, S. (1988) "Statistical Analysis of Cointegration Vectors" *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12, pp. 231–54.
8. LEVIN, A., C. F. Lin, and C. CHU (2002) "Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite-Sample Properties," *Journal of Econometrics*, 108, 1–24.
9. MADDALA, G. S. and S. WU (1999) "A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and A New Simple Test," *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, 631–52.
10. OECD, (2005) *SME and Entrepreneurship Outlook 2005*, <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/8505011E.PDF>, (Erişim: 17.10.2010).
11. OECD, *OECD Tax Database*, <http://www.oecd.org/dataoecd/26/56/33717459.xls>, (Erişim: 22.11.2009).
12. OECD, (2009) *Taxation of SMEs Key Issues and Policy Considerations*, OECD Tax Policy Studies No: 18, <http://lysander.sourceoecd.org/vl=518411/cl=24/nw=1/rpsv/cgi-bin/fulltextew.pl?prpsv=ij/oecdthemes/99980169/v2009n5/s1/p11.idx>, (Erişim : 12.01.2010)
13. OECD, (2010) *SMEs, Entrepreneurship And Innovation, OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship*, <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/8510021E.PDF>, (Erişim: 17.10.2010).
14. PEDRONI, P. (1995) "Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time Series Tests with an Application to the PPP Hypothesis", *Indiana University Working Papers on Economics*.

15. PEDRONI, P. (1997) “Panel Cointegration: Asymptotic and Finite Sample Properties of Pooled Time Series Tests with an Application to the PPP Hypothesis, New Results”, *Indiana University Working Papers on Economics*.
16. PEDRONI, P. (1999) “Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors”, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, Special Issue, 653-670.
17. SARISOY, İ. (2006) “İngiltere’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikası”. *İSMMM Mali Çözüm Dergisi*, Kasım – Aralık: 225 – 224.
18. SARISOY, İ. ve M.K. BEŞER, (2007) “Fransa’da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikası” *Yaklaşım*, Sayı: 171, Mart: 218 – 223.
19. M.K. BEŞER ve SARISOY İ., (2007) “İspanya’da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikası”. *Vergi Sorunları*, Sayı: 223, Nisan: 109 – 119.
20. SARISOY, İ. ve S. SARISOY (2008) “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikaları: Japonya ve Güney Kore Örnekleri”, *Prof. Dr. Ömer Faruk Batırel’e Armağan, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: XXV, Sayı: 2: 385–404.
21. SARISOY, İ. (2008) *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikası*, İstanbul: İTO, Yayın No: 2008 – 23, http://www.ito.org.tr/wps/PA_DocGen/DisplayPDF?aksno=5766&basyil=2008, (Erişim: 10.02.2009).
22. SARISOY, İ. (2010) “Kanada’da KOBİ’lere Yönelik Vergi Teşvikleri”, *Vergi Dünyası*, Sayı: 348, Ağustos: 124–130.
23. Van STEL, A. (2003) *COMPENDIA 2000.2: A Harmonized Data Set of Business Ownership Rates in 23 OECD Countries*, Scientific Analysis of Entrepreneurship and SMEs, Research Report H200302, <http://www.ondernemerschap.nl/pdf-ez/H200302.pdf>, (Erişim: 14.10.2010).

